

5. Управління сучасним готельним комплексом : [навч. посібник] / [за ред. Дорогунцова С. І.] – К. : Ліра – К, 2005. – 520 с.

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 999-ХІУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. : <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.

7. Ткаченко Т. І. Управління якістю готельних послуг : [монографія] Т. 1. / Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко, М. В. Новак – К. : КНТЕУ, 2006. – 233 с.

8. Чабанюк О. М. Класифікація та зміст витрат у системі менеджменту підприємства / О. М. Чабанюк // Розвиток обліку, аналізу і контролю в умовах світових інтеграційних процесів : збірник матеріалів II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції «Розвиток обліку, аналізу і контролю в умовах світових інтеграційних процесів» / [відп. за вип. проф. Куцик П. О.] – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. – С. 77-79.

УДК [37:33:93/94]:655

М.М. Голубка, викл. вищої категорії (*ЛККЕiП, Львів*)

**ПОШИРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАТЬ
НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ
XIX – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ:
ФІНАНСОВІ, ГОСПОДАРСЬКІ, ПРОСВІТНИЦЬКІ ІНСТИТУЦІЇ
ТА ПЕРСОНАЛІЇ**

Розвиток кооперативного руху на західноукраїнських землях відіграв значну роль у поширенні економічних знань серед населення. За твердженням І.Витановича, розвиток кооперативного руху залежить від таких умов як: економічних, соціокультурних, організаційних та етичних складових. Кооперативи пов'язані із соціально-політичним, ідеологічним, правовим та культурним життям суспільства, а з іншого – господарськими підприємствами, які ґрунтуються на колективній формі власності й належать до економічної сфери суспільного життя.

В даному випадку, принципи формування та розвитку кооперації залежать від тенденцій розвитку економічної системи країни та особливостей кооперативної освіти. Кооперативний рух в нових історичних умовах, стали основою для економічної освіти.

Велике значення у поширенні економічних знань та розвитку кооперативного руху на теренах Західної України відіграло Товариство «Просвіта». Мета «Просвіти» було дбати про розвиток та освіту нижчих верств населення. Головні діячі котрої стали ключовими носіями соціально-культурного життя у сільській місцевості. Засновані за рахунок функціонування «Просвіти» тодішні установи трансформувалися в провідні вітчизняні економічні об'єднання. Так, за сприянням «Просвіти» було створено товариство із надання страхових послуг «Дністер» та банк із аналогічною назвою. Діяльність «Просвіти» у напрямку проведення економічних досліджень ґрунтується на основі випуску таких програмних підручників та публікацій із юридичним спрямуванням: «Про шпихліри і крамниці» (1893 р.), «Про сільські каси позичкові і щадничі» (1894 р.), «Порадник для крамниць» (1894 р.), «Про спілки ощадности і позичок» (1900 р.), «Про нові спілки господарські» (1904 р.) [4].

Саме ці видання надавали важливу допомогу у роботі підприємців. Також важливе місце у роботі тодішніх підприємців зайняли думки просвітянських активістів Костя Левицького та Івана Петрушевича, які були авторами підручника «Порадник торговельний» (був виданий в 1905 р. у м. Львів за рахунок коштів товариства «Просвіта»). Першим підручником в Україні, який був направлений на вирішення торговельних питань, став «Наука о товарах» (1906 р.) [4].

Кость Левицький та Іван Петрушевич надали важливі загальні відомості про торговельні відносини, особливості функціонування торговельних підприємств, створення торговельних залів та забезпечення збереження запасів у торгівлі. У «Пораднику торговельному» були наведені вимоги щодо проведення розрахунків, також сформовані правила складання документації та наведені зразки «купецького діловодства». «Просвіта» завжди дбала про соціальний добробут сільського господарства українців на Галичині.

Організація «Просвіта» за період свого функціонування видала 69 підручників господарського спрямування для народу, здійснювала утримування урядників, які брали участь у формуванні звітів, порад та вказівок. Товариство брало участь у створенні 540 крамниць та 257 кас взаємодопомоги. Також «Просвіта» утримувала три школи – господарську та торговельну, жіночу та чоловічу [3]. Значну увагу

«Просвіта» приділяла навчанню професій економічного напрямку. Тому Товариство створило торговельні курси, які були направлені на: «купецьке книговодство, торговельне законодавство, науку про торгівлю та купецькі звичаї, купецькі рахунки, товарознавство, торговельну переписку, касове діловодство, торговельну географію, спільництво, торговельні вправи та ін.». Зокрема, «Просвіта» видала одну із перших кооперативних методичних праць – «Поучення як закладати громадські штих ліри» [5].

У подальшій своїй роботі активісти «Просвіти» сприяли підготовці та навчанню професіоналів фінансово-економічного профілю.

З метою задоволення культурних та освітніх потреб населення Східної Галичини в 1661 році було створено Львівський університет. Економічна наука в західноукраїнських університетах представлена науковцями-економістами австрійського, польського та німецького походження. Першим професійним економістом у Львівському університеті став Леон Білінський. Зокрема, Л. Білінський відомий своїм методологічним дослідженням «Мальтузіанська теорія народжуваності та земельна рента Рікардо» та «Система суспільної економії». Викладаючи в університеті, Л. Білінський вплинув на розвиток світогляду І. Франка, В. Навроцького.

У складних умовах перебував й Чернівецький університет та його наукова еліта. Викладання в університеті проводилось німецькою мовою, іноземними викладачами, в яких не було на меті економічного підняття та розв'язання економічних проблем, як регіону так і населення. Але при всіх недоліках, які існували в той час, навчальний заклад зробив великий внесок у розвиток освіченості територіальних громад.

Найвідомішим на Буковині серед розробників економічних методик був Юліус Платтер. В 1878 р. в Йені він видав свою брошуру «Soziale Studien in der Bukowina 1-te Reine».

Вагому роль у розвитку шкільної економічної та кооперативної освіти відігравали, здебільшого – педагоги-просвітителі. Наприклад, Ю. Федькович займався просвітницькою діяльністю та виробленням нових підходів до навчального процесу в школі намагався сприяти підвищенню національної свідомості населення Буковини. Своєю організаційно-педагогічною працею Ю. Федькович намагався допомогти народу в господарському вихованні й навчанні дітей.

Для розвитку освіти Буковини багато зробив вчений і методист, педагогічний діяч О. Попович. Важливим засобом навчання та господарського виховання педагог вважав практичні роботи дітей на природі, що наближало його погляди до концепції Вальдорфської школи та до поглядів Рудольфа Штайнера.

Відомий буковинський дослідник С. Смаль-Стоцький у своїй культурно-просвітницькій діяльності значну увагу приділяв економічним проблемам краю. Для підтримки та зміцнення становища селян, учений культивував філософію економічної відокремленості та незалежності. Видатний просвітитель С. Смаль-Стоцький створював позичкові каси та дрібні кооперативні об'єднання на західноукраїнських землях. Цікавим є те, що схожі селянські організації на той час уже були поширені у Західній Європі. Наприклад, дослідник обґрунтував необхідність створення на західноукраїнських землях закладів за системою Райфайзена, яка мала допомагати селянам з отриманням кредитів. У результаті, С. Смаль-Стоцький видав методичну розробку «Порадник, як закладати каси позичкові і щадницькі», де закликав створювати селянські спілки, з метою захисту кооперативних прав.

Зокрема, у 1899 р. головним органом кооперації став «Сільський господар» – це товариство, яке згодом було перетворено на спілку фінансово-економічного спрямування. А в 1909 р. дане товариство було реорганізоване у Крайове товариство «Сільського господаря» – потужна хлібопекарська організація Австрії, яка відіграла тоді важливу роль у розвитку українського села Галичини [1].

Так, протягом 1909-1912 рр. товариство «Сільський господар» спрямо проведення 91 господарського курсу та 3529 заняттям. Учасники та члени товариства сприяли поширенню показових ділянок, господарських знарядь та машин, приймали участь в організації спілки для продажу насіння, штучних товарів на машин господарського спрямування, а також сформували спілку для збуту худоби [6].

Люди в українському селі швидко зрозуміли важливість хлібопекарської організації, тому селяни активно вступали до неї. В 1909 р., н-д, товариство налічувало 5 філій, у які входило 693 членів; а в 1910 р. було створено 85 філій, членами яких було 12500 осіб, які були об'єднані у 317 гуртків. Діяльність хлібопекарських організацій розвивалася значними темпами, про що вказує збільшення філій та гуртків: з 92 філій та 944 гуртків у 1911 р. до 88 філій, 1324 гуртків, 32 352 членів у 1913 р. [2]. Зокрема, кредитна кооперація мала типовий характер для кооперацій на землях Західної України в період існування Австро-Угорщини, адже кредит на той час став важливим елементом економічного розвитку кооперативів та сприяв збільшенню обсягів вкладів для більшості верств населення у створенні кредитні спілки.

На Закарпатті власними економічними методиками прославилися О.Духнович, А.Волошин та інші. Методика О. Духновича побудована на принципах виховання у праці. Свої думки з приводу теорії виховання дітей О. Духнович практично реалізував на

сторінках «Книжниця читальної для починаючих». А. Волошин у дослідженні «Азбука», власну виховну концепцію розробляв за такими напрямками: високої моралі, виховання духовності, забезпечення трудового, економічного, естетичного та фізичного виховання. Саме основи народної педагогіки, серед яких моральне, трудове, господарське, були першою сходинкою економічного виховання дітей Закарпаття та поширення економічних знань.

Таким чином, культурно-освітні та громадські інституції («Просвіта», «Народна торгівля», «Ревізійний союз українських кооперативів», «Сільський господар», «Спілка українських купців і промисловців») та окремі науковці-просвітителі, як Л. Білінський, С. Гломбінський, Ю. Платтер, Ю. Федькович, С. Смаль-Стоцький, К. Коберський, О. Духнович, А. Волошина та інші, здійснили колосальний внесок в поширенні економічних знань, розвиток кооперативного руху, економічну освіту і економіку в регіоні.

Інформаційні джерела

1. Качор А. Мужі ідеї і праці. Андрій Палій і Андрій Мудрик творці «Маслосоюзу» і модерної української молочарської кооперації в Західній Україні / Андрій Качор. – Вінніпег-Торонто-Клівленд; видання «Братства Маслосоюзників» у Канаді та ЗСА, 1974. – 344 с.
2. Кравець М. Селянство Східної Галичини і Північної Буковини у др. пол. XIX ст. / М. Кравець. – Львів, 1964. – 239 с.
3. Левицький В. Як живеться українському народові в Австрії / Володимир Левицький. – Відень, 1915. – 31 с.
4. Савчук Б. Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина XIX ст. – кінець 30-х років XX ст.) / Борис Савчук. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 133 с.
5. Творидло М. П'ятдесятилітня діяльність «Просвіти» на полі економічним / Микола Творидло. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 98 с.
6. Хронов'ят М. Співпраця Крайового молочарського союзу «Маслосоюзу» з Господарським товариством «Сільський господар» / Михайло Хронов'ят // Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові 1899–1944. – Нью-Йорк, 1970.